

Herta Müller: Remen, prozor, orah i uže, (*Herztier*, Rowohlt Verlag, Reinbek bei Hamburg, 1994); prevela Helen Sinković (Naklada OceanMore, Zagreb, 2002).

Proletarijat limenih ovaca i drvenih lubenica odlazio bi nakon odrađene smjene u najbližu gostionicu. Uvijek bi u čoporima ulazili u vrtove gostionica. I dok bi se teška tijela umorno spuštala na stolce, konobar bi dotle samo okrenuo crveni stolnjak. Pluteni čepovi, korice kruha i kosti padali su sa stolova na pod pored limenih posuda u kojima je bilo zasađeno cvijeće. Zelena je trava usahnula, a zemlja je bila razrovana od na brzinu zgaženih cigareta. Na ogradi krčme visjeli su lonci s pelagonijama ogoljelih stabljika. Još je samo pokoji list rastao na vrhovima stabljika.

Na stolovima su se iz tanjura pušile splačine koje su ljudi jeli rukama i žlicama, nikada noževima i vilicama. Iznutrice zaklanih životinja svi su jeli jednako, zubima su vukli i otkidali komadićke mesa.

I krčma je bila lažna, sa svojim stolnjacima, biljkama, bocama i tamnocrvenim konobarskim uniformama; sve je to bilo lažno. Ovdje nitko nije bio gost, već samo slučajni prolaznik koji je tog besmislenog popodneva tražio utočište.

Muškarci su teturali i derali se jedni na druge prije nego što bi prazne boce poletjele prema susjedovoj glavi. Glave su krvarile. Ako bi na pod pao izbijeni zub, smijali bi se kao da je nekome otpao gumb. Netko se sagnuo, podigao zub i ubacio ga u čašu. Budući da je to donosilo sreću, zub je šetao od jedne do druge čaše. Svi su ga htjeli. U jednom je trenutku zub nestao, nestao je kao što su nestali bubrezi i jezici koje je Lola spremala u hladnjak u blagovaonici. Netko ga je progutao. Nije se znalo tko. Muškarci su otkidali preostale listove na stabljikama pelagonije i nepovjerljivo ih žvakali. Pretražili su sve čaše i kričali ustima punim lišća: Šljive jedi, a ne zube.

Pokazivali su na jednog, svi su uperili pogled prema jednom muškarcu u svijetlozelenoj košulji. On je poricao. Gurnuo je prst u usta. Povratio je i rekao: Sada potražite sami. Evo tu je lišće pelagonije, meso, kruh i pivo, ali nema zuba. Konobari su ga potjerali iz krčme, a drugi su pljeskali.

Tada je jedan u kockastoj košulji rekao: To sam bio ja. Iz smijeha je briznuo u plač. Svi su utihnuli i zurili pred sebe u stolove. Ovdje nitko nije bio gost.

Ljudi sa sela, pomislila sam, samo oni mogu iz smijeha briznuti u plač, iz vike okrenuti u šutnju. Izgubili bi kontrolu nad sobom, bez obzira na to jesu li bili bezbrižni i veseli ili strahovito ljuti. Njihova je žudnja za životom bila tako silna da su u svakom trenutku bili u stanju jednim udarcem nekome oduzeti život. Svi bi oni u sumrak otišli za Lolom u grmlje, s istim psećim očima.

Ako bi se sljedećeg dana otrijeznili, sasvim bi sami prolazili parkom da se priberu. Od pijančevanja su im usnice pobijeljele i popucale, a kutovi usana bili izgrizeni. Oprezno su koračali travom i u sjećanju pokušavali ponoviti svaku riječ koju su jučer u pijanstvu izrekli. Tražili su riječi po zakucima sjećanja na prošli dan i u tim

zakucima sjedili poput uplašene djece. Bojali su se da su jučer u krčmi rekli nešto što je imalo političko značenje. Znali su da konobar sve prijavljuje.

Ali pijanstvo im čuva glavu od nedopuštenih misli, a splećine koje jedu ne daju ustima da progovore. I onda kada drvenog jezika mogu još samo mumljati, navika straha ne dopušta njihovu glasu da se začuje.

U strahu osjećali su se kao kod kuće. Tvornica, krčma, prodavaonice, stambene četvrti, kolodvorske čekaonice i vlakovi što su prolazili poljima suncokreta, pšenice i kukuruza slušali su sve što se govori. A i tramvaji, bolnice i groblja. I zidovi i stropovi i otvoreno nebo. Kad bi se ipak dogodilo, a događalo se često, da je pijanstvo na himbenim mjestima zaboravilo na oprez, bila je to više pogreška zidova i stropova ili otvorenog neba nego namjera u glavama ljudi.

I dok majka veže dijete za stolac pojasima svoje odjeće, dok brijlač šiša djeda, dok otac govori djetetu da ne smije jesti zelene šljive, sve te godine moja baka stoji u kutu sobe. Promatra s tolikom odsutnošću kretanje i razgovore ukućana kao da se vjetar stišao već rano ujutro, kao da je dan zaspao na nebu. Svih tih godina baka pjevuši pjesmicu u glavi.

Dijete ima dvije bake. Jedna s ljubavlju sprema dijete u krevet i dijete gleda u bijeli strop, jer zna da će baka odmah početi moliti. Druga s ljubavlju sprema dijete u krevet i dijete gleda njene tamne oči, jer zna da će baka odmah početi pjevati.

Kad dijete više ne može gledati u bijeli strop i u tamne oči, pravi se da spava. Jedna od baka nikad ne izmoli molitvu do kraja. Ustaje usred molitve i odlazi. Druga baka uvijek otpjeva pjesmu do kraja, pritom lice nakrivi u stranu, jer jako voli pjevati.

Kad je pjesma gotova, baka misli da dijete duboko spava i kaže: Odmori se, srčana moja životinjice, danas si se puno igrala. Baka koja pjeva živi devet godina dulje od bake koja moli. Živi i šest godina dulje od svojeg razuma. Ne prepoznaje više nikoga u kući. Sjeća se još samo svojih pjesama.

Jedne večeri prilazi iz kuta sobe stolu i obasjana svjetlošću žarulje kaže: Toliko sam sretna da ste svi na nebu. Više i ne zna da živi i da mora pjevati do potpune iznemoglosti ne bi li umrla. Nije ju snašla bolest koja bi joj pomogla umrijeti.

Nakon Loline smrti nisam dvije godine nosila pojas na haljini. Najglasniji gradski zvukovi u mojoj su glavi postajali samo nejasna jeka. Mojoj je glavi godilo kloparanje kamiona ili tramvaja koji su mi se približavali i postajali sve veći. Tlo mi je podrhtavalo pod nogama. Igrala sam svoju igru s kotačima i prelazila bih ulicu u trenutku kad bi mi se vozilo sasvim približilo. Zanimalo me hoću li uspjeti prijeći na drugu stranu. Pustila sam da kotači odluče umjesto mene. Nestala sam na trenutak u oblaku prašine, moja je kosa lebdjela između sreće i smrti. Uspjela sam doći na drugu stranu, smijala sam se: Pobijedila sam. Ali svoj sam smijeh čula negdje izvana, izdaleka.